

Güneydoğu Türkiye'de, Sinan Formasyonu Alt Üyesi ve Besni Formasyonu'nun Fauna Özellikleri

Faunal properties of Lower Member of Sinan Formation and Besni Formation, in Southern Turkey

ENGİN MERİÇ *Jeoloji Kürsüsü, Maden Fakültesi, İTÜ, İstanbul*

ÖZ: Güneydoğu Türkiye'de, V-VI. Bölgelerde izlenen Sinan Formasyonu Alt Üyesi ve Antak Formasyonu içindeki kireçtaşı merceklerinin mikrofaunal özellikleri, şimdiye kadar kabul edildiği gibi, VI. Bölgedeki Besni Formasyonu'nun mikrofaunası ile eşdeğer olmayıp, Sinan Formasyonu Alt Üyesi ile Antak Formasyonu içindeki kireçtaşı mercekleri (Üst Mestriştiyen'in Altı), Besni Formasyonu'ndan (Üst Mestriştiyen'in Üstü) daha yaşlıdır.

ABSTRACT: Microfaunal properties of the Lower Member of the Sinan Formation and limestone lenses of the Antak Formation which are seen in Districts V and VI of Southeastern Turkey are not similar with the Besni Formation seen in District VI, as has so far been accepted. The Lower Member of the Sinan Formation and the limestone lenses of the Antak Formation (both Lower Late Maastrichtian in age) are older than Besni Formation (Upper Late Maastrichtian).

GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu'da V. ve VI. Bölgelerde, şimdiye kadar yapılmış stratigrafik araştırmalara göre Üst Mestriştiyen yaşlı istif VI. Bölge'de Antak ve Besni formasyonları (Tuna, 1973; Sungurlu, 1974), V. Bölge'de ise yine Antak Formasyonu ve Sinan Formasyonu'nun Alt Üyesi olarak ayrılmıştır.

VI. Bölge'de Antak Formasyonu, vişne kırmızısı renkli ve öğelerinin hemen hemen tamamı Karadut Birliği, Koçali Birliği ve ofiyolitlerden türemiş çakıltaşları ile temsil edilir. İstifin alt kesiminde yer yer 1-2 m kalınlıkta, bol bentonik fosil içeren kireçtaşı mercekleri izlenir ve Antak Formasyonu üzerine konkordan, sarı renkli kumtaşı ve kumlu kireçtaşı ile başlayan ve üste doğru yine sarımsı

renkli, kumlu biyohermal kireçtaşı ile devam eden Besni fm. gelir (Sungurlu, 1974; s. 94). Germav Formasyonu'nun Alt Üyesi ile yanal geçişli olup Paleosen yaşlı Üst Üyesi'ne konkordan olarak geçer.

V. Bölge'de ise, Üst Mestriştiyen yaşlı istif altta yine vişne kırmızısı renkli çakıltaşından oluşmuş Antak Formasyonu ile başlar. Üste doğru konkordan ve yanal geçişli olarak Sinan Formasyonu Alt Üyesi'nin gri renkli, çok az killi ve yer yer dolomitik kireçtaşı ile devam eder ve Paleosen yaşlı Sinan Formasyonu Üst Üyesi'nin kireçtaşı ile örtülür.

Bu çalışmaya kadar yapılan bütün mikropaleontolojik araştırmalarda, Sinan Formasyonu'nun Alt Üyesi ve Besni Formasyonu faunal yönden eşdeğer ve yaşça Üst Mestriştiyen olarak kabul edilmiştir.

BESNİ FORMASYONU VE SİNAN FORMASYONU ALT ÜYESİNİN FAUNAL ÖZELLİKLERİ

Yazar tarafından çeşitli tarihlerde sözü edilen formasyonlardan alınmış örnek ve karotlar üzerinde yapılmış mikropaleontolojik çalışmalar sonunda bölgelere göre saptanan fauna şöyledir:

V. Bölgede, Siirt ili dolayında; Batman, Raman, Kozluk, Sason, Şelmo, Malabadi, Silivanka, Habandere ve Güzeldere'de yapılan sondajlarda Sinan Formasyonu Alt Üyesi'nden alınmış karotlarda bu üyeye özgü aşağıdaki fauna saptanmıştır.

Broeckinella arabica HENSON
Loftusia elongata COX
 " *harrisoni* COX
 " *minor* (B) ve (A) COX

Cuneolina sp.
Coskinolina sp.
Gyclopsinella stemmanni (MUNIER-CHALMAS)
Siderolites calcitrapoides LAMARCK
Orbitoides medius (d'ARCHIAC)
Omphalocyclus macroporus (LAMARCK)
 Lituolidae
 Valvulinidae
 Miliolidae

VI. Bölgede, Antak Formasyonu içindeki kireçtaşı mercceklerinde de şu organizmalar tayin edilmiştir.

Adıyaman kuzeyinde, Bistikân köyü çevresinde;

Broeckinella arabica HENSON
Loftusia elongata COX
 " *harrisoni* COX
 " *minor* (B) ve (A) COX

Cuneolina sp.
Coskinolina sp.
Orbitoides medius (d'ARCHIAC)
Omphalocyclus macroporus (LAMARCK)
 Valvulinidae
 Miliolidae
 Rotaliidae

Kâhta kuzeyinde, Eski Kâhta dolaylarında;
Loftusia elongata COX
 " *harrisoni* COX
 " *minor* (B) ve (A) COX

Loftusia anatolica MERİÇ
Siderolites calcitrapoides LAMARCK
Orbitoides medius (d'ARCHIAC)
Omphalocyclus macroporus (LAMARCK)

Yine VI. Bölgede, Adıyaman ilinde, Besni, Kâhta ve Gerger dolaylarında Antak Formasyonu üzerindeki yaygın olarak görülen Besni Formasyonu içinde de aşağıdaki fauna saptanmıştır:

Loftusia morgani DOUVILLE
 " *baykali* MERİÇ
 " *anatolica* MERİÇ
 " *oktayi* MERİÇ
 " *kahtaensis* MERİÇ

Siderolites calcitrapoides LAMARCK
Orbitoides medius (d'ARCHIAC)
Orbitoides (Simplorbites) gensacicus (LEYMERIE)
Omphalocyclus macroporus (LAMARCK)

Lepidorbitoides socialis (LEYMERIE)
Clypeorbis mamillata (SCHLUMBERGER)

SONUÇLAR

Yukarıda belirtilen faunal özelliklere göre VI. Bölge'deki Besni Formasyonu faunası ile, yine aynı bölge'de An-tak Formasyonu içindeki kireçtaşı merccekleri ve V. Bölge'deki Sinan Formasyonu Alt Üyesinin faunal içerikleri birbirlerinden kesin olarak farklıdır. Özellikle Loftusia türleri yönünden Sinan Formasyonu Alt Üyesi ve Antak Formasyonu içindeki kireçtaşı merccekleri büyük bir benzerlik göstermekte ve Besni Formasyonundan ayrılmaktadırlar.

Ayrıca Besni Formasyonu faunası kesinlikle Üst Mestriştien'in üstünü, diğerleri ise Üst Mestriştien'in altını simgelemektedir. Bu duruma göre, sonuç olarak, Besni Formasyonu ile Sinan Formasyonu Alt Üyesi yaş yönünden şimdiye kadar kabul edildiği gibi eşdeğer değildir, dolayısı ile VI. Bölgede Besni Formasyonu'nun düşünüldüğü kadar yaygın olmadığı da ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak VI. Bölgede Antak Formasyonu içinde saptanmış kireçtaşı mercceklerinin V. Bölgede görülen Sinan Formasyonu Alt Üyesinin batıya uzantıları olabilecekleri de faunal benzerlik yönünden bir alternatif olarak düşünülebilir.

KATKI BELİRTME

Yazar, araştırma ile ilgili bazı doküman ve bilgileri sağlayan Dr. Cengiz Keskince (TPAO), gerekli karot örneklerine ait ince kesitleri inceleme olanağı veren Fikriye Güngör ve Necdet Solak'a (TPAO), arazi çalışmalarında gerekli yardımlarda bulunan J.Y.M. Namık Yalçın, J.Y.M. Doğan Perinçek, J.Y.M. Hacı Savcı ve J.Y.M. Hasan Öncü'ye, Siirt bölgesinden bazı sondaj karotlarını vererek çalışmanın gelişmesini sağlayan Mob. Exp. Med. INC of Turkey'e, bazı foraminiferlerin tayininde büyük katkısı olan Prof. Dr. M. Kaever'e (MÜNSTER) ve bu çalışmanın hazırlanmasında hertürlü katkılarını esirgemiyen Dr. Fazlı Oktay'a (İTÜ) teşekkürü borç bilir.

DEĞİNİLEN BELGELER

- Bolgi, T., 1964, Adıyaman sahalarının Jeolojik etüdü. TPAO Arşivi, No. 325
 Keskin, C., 1972 Adıyaman sahası Kretase öncesi stratigrafisi. TPAO Arşivi, no. 759.
 Meriç, E., 1064 Etude géologique et paléontologique de la région entre Kâhta et Memrut dağ. Rev. Fac. Sci. Univ. Ist., serie B, tome 30, fasc. 1-2 pp. 55-107, pl. 1-20.
 1967, Sur quelques Loftusiidae et Orbitoididae de la Turquie. Rev. Fac. Sci. Univ. Ist., Série B, tome 30, fasc. 1-2, pp. 1-58, pl. 1-36.
 1974, Sur la présence du genre Cyclopsinella dans les couches du Maestrichtien supérieur au Sud-Est de la Turquie. Rev. Fac. Sci. Univ. Ist., Série B, tome 39, fasc. 3-4, pp. 223 - 226.
 1975, Loftusiidae familyasının Türkiye'deki coğrafi dağılımı. TBTA V. Bilim Kongresi Matematik, Fizik ve Biyolojik Bilimler Araştırma Gurubu tebliğlerinden.
 Meriç, E. ve Deuries, A., 1966, Note sur les affleurements Maestrichtiens de la region Kâhta (Turquie). Travaux de l'Institut de Géologie et d'Anthropologie Préhistorique de la Faculté des Sciences de Poitiers, tome VII, pp. 1-15.
 Sungurlu, O., 1973, Gölbaşı - Gerger arasının jeolojisi. TPAO Arşivi, no. 802.
 Sungurlu O., 1974, VI. Bölge kuzey sahalarının jeolojisi. Türkiye İkinci Petrol Kongresi Tebliğlerinden, pp. 85-107
 Tuna, D., 1973, VI. Bölge litostratigrafi birimleri adlamasının açıklayıcı raporu. TPAO Yayınları, Ankara.